

quia modica erat disparitas secundum multitudinem inter has septem tribus. non sic autem fuit diuisa terra maioribus tribubus, Iudæ videlicet & Ephraim: vt supra scripta testatur.

Et ascendit fors tribus filiorum Biniamin per familias eorum: & exiit terminus fortis eorum inter filios Iehudæ & filios Ioseph. Fuitque eis terminus ad latus Aquilonis à Iarden: & ascendit terminus ad latus Iericho ab Aquilone, & ascendit in montem ad mare: fueruntque exitus eius ad desertum Bethanæ. Et transibit inde terminus in Lux ad latus ad Lux, ad meridiem, ipsa est Bethel: descenditque terminus in Hateroth ad mare super montem qui est à meridie Beth choron inferiori. Et descendet terminus & circumibit ad latus maris ad meridiem à monte qui est super faciem Beth choron ad meridiem, & erunt exitus eius ad Ciriath Bahal, ipsa est ciuitas Iehaia: ciuitas filiorum Iehudæ: hoc est latus maris. Et latus ad meridiem ab extremo Ciriath Iehaia: & exibit terminus ad mare, & exibit ad fontem aquæ Nephthach. Et descendet terminus ad mare, & exibit ad fontem qui est super faciem vallis Benhinnom quæ est in valle Ephraim ad Aquilonem: descenditque vallis Hinnom ad latus Iebus ad meridiem: & descendet ad fontem Rogel. Et descendet ab Aquilone & exibit ad Hensemes (id est fontem Solis) & exibit ad Gheliloth quæ sunt contra ascensum Adummim: descenditque ad Eben Buhan. (id est lapidem Buhan) filij Reuben. Et transibit ad latus contra planiciem ad Aquilonem: & descendet in Harabath. Et transibit terminus ad latus Beth Chogle ad Aquilonem, & erunt exitus termini ad linguam maris salis ad Aquilonem ad extremum Iarden ad meridiem: iste est terminus meridiei. Et Iarden terminabit eum ad latus ad orientem: ista est hereditas filiorum Biniamin per terminos eius in circumitu per familias eorum.

Fueruntque ciuitates tribui filiorum Biniamin per familias eorum: Iericho & Beth chogle & vallis Cexim. & Beth haraba et Xemaraim & Bethel. & Haunim & Para & Hophra. & Chepher Hamonai & Hophni & Gaba: ciuitates duodecim & villa earum. Ghibhon & Rama & Beeroth. & Mixpe & Chephira & Moxa. et Recem & Ipeel & Tarala. & xelah, Eleph & Iebusi (ipsa est Ierusalaim) Ghibhath Ciriath, ciuitates quatuordecim & villa earum: ista est hereditas filiorum Biniamin per familias eorum.

CAPVT XIX.

Et egressa est fors secunda Simhoni, tribui filiorum Simhoni per familias eorum: & fuit hereditas eorum in medio hereditatis filiorum Iehudæ. Fuitque eis in hereditatem ipsorum

ipsorum: Beer sebah & sebah & Molada & Chazar suhal & Bala & Hazem. & Eltholad & Bethul & Chorma. & Xic Lag & Beth marchaboth & Chazar Sasa. & Beth Lebahoth & Saruchei: ciuitates tredecim & villa earum. Hain Rimmon & Hether & Hafsai: ciuitates quatuor & villa earum. Et omnes ville per circumitum ciuitatum istarum usque ad Bahalath Beer Ramath ad meridiem: ista est hereditas tribus filiorum Simhoni per familias eorum in possessione & funiculo filiorum Iehudæ quia maior erat, iuxta Hebræum habetur. De sorte filiorum Iehudæ hereditas filiorum Simhoni: quia fuit pars filiorum Iehudæ multa pre ipsis, & hereditauerunt filij Simhoni in medio hereditatis eorum. Clare enim manifestatur quod quia pars quam acceperat tribus Iudæ excedebat necessariam partem ad habitandum filiis Iudæ, ideo ex sorte filiorum Iudæ amputata est hereditas Simeon. Et hinc dicitur quod Simeon non habuit sortem propriam, eo quod fors eius fuerit intra sortem Iudæ.

Ascenditque fors tertia filijs Zebulum per familias eorum: & fuit terminus hereditatis eorum usque ad Sarid. Et ascendet terminus eorum ad mare & Mar Halá & pertinet ad Dabbaseth: pertinetque ad torrentem quæ est super faciem Iocneha. Et reuertetur de Sarid ad orientem ad ortum solis super terminum Chistoth Thabor: exibitque ad Dob Roth & ascendet in Iaphiah. Et inde transiit ad orientem ad ortum Ghiteam Ghepher ad Hitthá Cazin: & exibit Rimmó Gyrané ad Nehah. Et circumibit ei terminus ab aquilone ad Chanathon: eruntque exitus eius ad vallem Iphthach el & Cattath & Nahalal & Simron & Idhala & Beth Lachem: ciuitates duodecim & villa earum. Hæc est hereditas filiorum Zebulæ per familias eorum: ciuitates ista & villa earum. Isaschar exiit fors quarta: filijs Isaschar per familias eorum Fuitque terminus eorum Ixchela & Chisuloth & Sumi. & Chapharaim & Lió & Anachath. & Harabbith & Cis Ion & Abex & Remethx & Hen Gannim. & Henehadda & Beth Parsx. & perueniet terminus in Thabor & Sachajimá & Beth Semes. & erunt exitus termini eorum ad Iarden: ciuitates sedecim & villa earum. Hæc est hereditas tribus filiorum Isaschar per familias eorum, ciuitates & villa earum.

Et exiit fors quinta tribui filiorum Aser per familias eorum. Fuitque terminus eorum Chelchath & Chali & Beten & Achsaph. & Alamelech & Hamhad & Misal: & perueniet in Charmel ad mare & in Sichor Libnath. Et reuertetur ab ortu solis Beth Dagon. & perueniet in Zebulum & in vallem Iphthach el ad aquilonem Beth Hem ec

Hemec & Nehiel: exhibitq; ad Chabul à sinistra. & Hebrò & Rechob & Chammon & Canam, vsq; ad Sidon magnam. Erreueretur terminus in Ramam & vsq; ad ciuitatē munitā Zor: reuereturq; terminus in Chosam, & erit exitus eius ad mare à funiculo ad Achrib. Et Hummā & Aphec & Rechob: ciuitates viginidua & villa earum. Hæc est hereditas tribus filiorum Aser per familias eorum ciuitates istæ & villa earum.

Filiis Naphthali exiuit fors sexta: filiis Naphthali per familias eorum. Et fuit terminus eorū à Cheleph ab Elon in Zabananim & Adami ipsius Neeeb & Iabneel vsq; ad lacum: fuitq; exitus eius ad Iarden. Et reueretur terminus ad mare Axnoth Thabor & exhibit inde ad Chucocam: peruenietq; in Zebulum à meridie: & in Aser peruenit ab occidente, & in Iehudam ad Iarden ab oriente. Et ciuitates munitæ: Ziddin Zer & Chammath Raccath & Chimmereth. & Adama & Harama & Chazor. & Cedec & Edrehi & Henchazor. & Iron & Migdal el. Chorem & Beth hanath & Beth semes: ciuitates nouemdecim & villa earum. Hæc est hereditas tribus filiorum Naphthali per familias eorum: ciuitates & villa earum.

Tribus filiorum Dan per familias eorum, exiuit fors septima.

Et fuit terminus hereditatis eorum: Zarha & Estbaol & Hirsemes. i. ciuitas solis. & Sahalabbim & Aialon & Ithela. & Elon & Thimnata & Hecron. & Elthece & Zibethò & Bahalath. & Hud & Beneberach & Gathrimmon, & aque Iarcon & Haracon: cum termino contra Iapho. Et exiuit terminus filiorum Dan ab eis: ascenderuntq; filij Dan & pugnaverunt cum Lesem, ceperuntque eam & percusserunt eam in ore gladij & hereditauerunt eam & habitauerunt in ea. Quando res hæc gesta fuerit (an tempore Iosua an post) certum non est: hoc tamen certum est quod isti feruauerunt legem interficiendo omnes habitatores Lesem. *vocantes nomē eius Lesendā.* Corrupta est litera: ita quod superfluit pronomē, eius: nam hebraicè habetur. & vocauerunt Lesem dan in nomine Dan patris sui. Et est casus datiuī Lesem: per quem manifestè significatur quod nomē Dan impositū fuit ipsi Lesem. Nec ex idēitate nominis Dan impositū Lesem & impositi lais Iudicū. 18. argumentū habetur sufficiens quod eadē ciuitas fuerit Lesē & lais. nō solū enī nomina sunt diuersa sed etiam actiones. nam Lais scribitur combusta à filiis Dan & reedificata: Lesem autē nō fuit combusta, sed vt hæc scribitur fuit capta & habitata à filiis Dan mutato ciuitatis nomine. *Hæc est hereditas tribus filiorū Dan per familias eorum,*

ciuit.

ciuitates istæ & villa earum.

Compleueruntq; in hereditatem diuidere terram per terminos suos: & dederunt filij Israel hereditatem Iehosua filio Nun in medio sui. Quemadmodū data fuit absque sorte Chebron Chaleb, ita datur hæreditas Iosua: absque sorte. soli enim ipsi superstitēs erant ex sexcentis millibus numeratis in deserto, & ambo fuerant exploratores relationem secundum Deum facientes. Iuxta verbum domini dederūt ei ciuitatem quam postulauit, Timnath Serach in monte Ephraim: edificauitq; ciuitatē & habitauit in ea. Quemadmodū non sunt scripta in libris Moysi quæ fuerunt dicta pro hæreditate Chaleb, ita nō est scriptum in eis: in libris huiusmodi verbum diuinum pro hæreditate Iosua: sed hæc primò scribitur. *Hæc sunt possessiões quas sorte diuisit. Ithazar sacerdos & Iehosua filius Nun & principes familiarum adtribuum filiorum Israel in Silo coram domino ad ostium tentoriū adunati: & sinierunt diuidere terram.*

CAPVT XX.

T locutus est dominus ad Iehosua dicens. Loquere ad filios Israel dicens: date vobis ciuitates refugij quas locutus sum ad vos per manum Moysi. Vt fugiat illuc homicida, percutiens animam per errorem absq; scientia: eruntq; vobis in refugium à redemptore sanguinis. Et fugiet ad vnā ex ciuitatibus istis, stabitq; ad ostium portæ ciuitatis, & loquetur in auribus seniorū ciuitatis illius: verba sua: recolligentq; cum in ciuitatem ad se, & dabit ei locum & habitabit cum eis. Mandatis diuinis scriptis nu. 35. & deute. 16. explicādo adiungitur modus quo homicida inuoluntarius cōfugiens ad ciuitatem refugij recipiendus erat: videlicet manifestando causam suam senioribus ciuitatis in porta, quæ tunc erat celebrior ciuitatis locus. Et cum securus fuerit redemptor sanguinis post eum, non tradent homicidam in manum eius: quia ignorans percussit proximum suum, & non odio habuerat eum ab heri & nudius tertius. Et habitabit in ciuitate illa donec steterit ante synagogam ad iudicium, donec moriatur sacerdos magnus qui erit in diebus illis: tunc reuertetur homicida, & veniet ad ciuitatem suā & ad domum suam, ad ciuitatem vnde fugerat illuc. Summarie tanguntur, in supradictis libris scripta, tanguntur enim duo, donec alterum temporis intermedii vsque ad diffinitiuam sententiam inuoluntarii homicidij: alterū temporis fluentis post huiusmodi diffinitiuam sententiam vsque ad mortem summi sacerdotis. utroq; enim tempore securus erat

erat in ciuitate refugij.

Deceueruntq; Cedes in Ghalil in monte Naphthali, & Seche in monte Ephraim: & Cir Iath arbah (ipsa est Chebron) in monte Iehuda. Et trans Iarden ad orientalem plagã Iericho, statuerunt Pexer in deserto in planicie de tribu Reuben: & Ramoth in Ghilhad de tribu Gad, & Gholan in Basan de tribu Menassu. Hæc ciuitates constituta sunt cunctis filiis Israel & aduenis qui habitabant inter eos, vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset: & non moreretur in manu redemptoris sanguinis donec staret ante populum expositurus causam suam.

CAPVT XXI.

Cecesseruntq; principes patrum Leuitarum, ad Elhazar sacerdotem & ad Iehosua filium Nun: & principes patrum tribuum filiorum Israel. Locutiq; sunt ad eos in Silo in terra Chenahan dicendo: dominus præcepit per manum Moysi vt darentur nobis ciuitates ad habitandum, & suburbana earum pro animalibus nostris.

Et dederunt filij Israel Leuitis de hereditate sua iuxta verbum domini, ciuitates istas & suburbana earum. Egressaq; est fors per familias Cehathitarum: & suis filiis Aharon sacerdotis de Leuitis, de tribu Iehuda & de tribu Simhon & de tribu Biniamin per sortem ciuitates tredecim. & immediatè post, filii autè Cehath reliquis. & paulò inferius & filiis Gerson. & demù subditur, filii Merari. Ex his collige prudens lector, ante mentis prospectu vniuersæ tribus Leuiticæ familias quidem tres (videlicet Cehathitas, Gersonitas & Meraritas) partes autem quatuor quia Cehathitè diuisi sunt in duas partes, quarum vna cõstat ex sacerdotib; & hæc vocatur filiorum Aharon, altera Leuitico dütaxat gradu cõtenta fuit, sicut & Gersonitè & Meraritè. Et propterea secundum has quatuor portiones quatuor sortes in hoc capitulo narrantur. Filiis autem Cehath reliquis, de familiis tribus Ephraim & de tribu Dan & de dimidia tribu Menassu per sortem ciuitates decem. Et filiis Gerson de familiis tribus Isaschar & de tribu Aser & de tribu Naphthali & de dimidia tribu Menassu in Basan per sortem, ciuitates tredecim. Filiis Merari per familias eorum de tribu Reuben & de tribu Gad & de tribu Zebulum ciuitates duodecim. Dederuntq; filii Israel Leuitis ciuitates hæc & suburbana earum: sicut præcepit dominus per manum Moysi per sortem.

Et

Et dederunt de tribu filiorum Iehuda & de tribu filiorum Simhon ciuitates istas, quas vocabit nomine. Dederuntq; filiis Aharon de familiis Cehathitarum de filiis Leui (eis enim erat fors prima) Cir Iath Arbah patris Hanac ipsa est Chebron in monte Iehuda. & suburbana eius per circumitum eius. Agrum verò ciuitatis & villas eius dederunt Chaleb filio Iephunnæ in possessionem eius.

Quauis ciuitas Chebron fuerit Chaleb, quia tamen sorte contigit vt esset ciuitas sacerdotum oportuit Chaleb quem admodum & aliarum tribuum principes cõsentire vt ciuitas Chebron esset tribus Leuiticæ quo ad vsum habitadi. Immo hic consensus fuit ante sortes istas, eo ipso quod deceuerunt ciuitatem Chebron esse ciuitatem refugij: quoniam Nu. 35. decernit deus vt ciuitates refugij sint Leuitarum. & propterea si priò decreuit sunt ciuitates refugij, prior fuit Chaleb cõsentus. Verum vñ litera dicitur, vniuersus Ager Chebron cum villis eius apud Chaleb mansit. sola enim ciuitas Chebron cum suburbano fuit vniuersæ sacerdotum. Et filiis Aharon sacerdotis dederunt ciuitatem refugij homicida, Chebron & suburbana eius: & Libnam ac suburbana eius: & Iathir & suburbana eius. Estemoac ac suburbana eius, & Cholõ & suburbana eius, & Debir ac suburbana eius, & Hain & suburbana eius, & Iurtã & suburbana eius, & Beth Semes ac suburbana eius: ciuitates non de duabus tribubus istis. De tribu verò Biniamin Ghibhon & suburbana eius: Ghebah ac suburbana eius. Hanathoth & suburbana eius, Halmon & suburbana eius: ciuitates quatuor. Omnes ciuitates filiorum Aharon sacerdotum, tredecim ciuitates & suburbana earum. Et filiis filiorum Cehath Leuitarum reliquorum de filiis Cehath: fueruntq; ciuitates sortis eorum de tribu Ephraim. Et dederunt eis ciuitatè refugij homicida Sechem & suburbana eius in monte Ephraim: & Ghexer ac suburbana eius & Cibzaim & suburbana eius, & Beth Chero ac suburbana eius: ciuitates quatuor. Et de tribu Dan Elthece & suburbana eius, & Ghibbethon ac suburbana eius. Alalon & suburbana eius, Gath Rimmon ac suburbana eius: ciuitates quatuor. Et de dimidia tribu Menassu Thanach & suburbana eius, & Gath Rimmon ac suburbana eius, ciuitates duas. Omnes ciuitates decem & suburbana earum, data sunt filiis Cehath inferioris gradus, iuxta Hebræum habetur. familiis filiorum Cehath reliquis, quoniam vltimi Leuitarum sunt Meraritè.

Filiis quoque Gerson de familiis Leuitarum, de dimidia tribu

tribu Menasſu ciuitate refugij homicida Gholam in Baſan & ſuburbana eius. & Behiſtheraih ac ſuburbana eius: ciuitates dua. Et de tribu Iſaſchar Cis ion & ſuburbana eius: Dob raih ac ſuburbana eius: Iarmuth & ſuburbana eius & Hezanim ac ſuburbana eius: ciuitates quatuor. Et de tribu Aſer, Miſ al & ſuburbana eius Habdon & ſuburbana eius. Chelcahi & ſuburbana eius, & Rechob ac ſuburbana eius: ciuitates quatuor. Et de tribu Naphthali ciuitate refugij homicida. Cedee in Ghalil & ſuburbana eius, & Chamoth Dor ac ſuburbana eius, & Charhan & ſuburbana eius: ciuitates tres. Omnes ciuitates Gerſonitaru per familias eorum, tredecim ciuitates & ſuburbana earum. Familiis autem filiorum Merari leuitarum reliquorum, de tribu zebulan Iocneh. & ſuburbana eius: carth. & ſuburbana eius. Dimna & ſuburbana eius, Nachala & ſuburbana eius: ciuitates quatuor. Et de tribu Reuben Bexer & ſuburbana eius: & Iahexam ac ſuburbana eius. Cedemoth & ſuburbana eius, & Mephahath ac ſuburbana eius: ciuitates quatuor. Et de tribu Gad ciuitatem refugij homicida Ramoth in Ghalil & ſuburbana eius, & Machanaim ac ſuburbana eius. Chesbon & ſuburbana eius. Iahzer ac ſuburbana eius: omnes ciuitates quatuor. Omnes ciuitates filiorum Merari per familias eorum reliquorum de familiis leuitarum, ciuitates duodecim. Omnes ciuitates leuitarum in medio poſſeſſionis filiorum Iſrael, ciuitates quadraginta octo & ſuburbana earum. Erant ciuitates iſte ciuitas ciuitas & ſuburbana eius per circuitum ipſius: ſic omnibus ciuitatibus iſtis.

Deditq; dominus iſraeli omnem terram quam iurauit dare patribus eorum. Quæſtio magna oritur circa verificationem huius ſententię. nam & ſuperius ca. 13. dictum eſt & inferius ca. 23. repetitur, multam adhuc ſuperſeſſe terram non acquiſitam quæ tamen acquirẽda ſupererat cū promiſſione quod Deus diſperdet gentes illas: quomodo ergo verificatur & dedit Iehouah iſraeli omnem terram quam iurauit ad dandum partibus eorum? Et quod ſit ſermo quod dedit cū effectu, ſubiuñcta manifeſtant. & hereditauerunt ipſam & habitauerunt in ipſa. Solutio eſt quod ſententia hæc verificatur ſecundum formam promiſſionis diuinæ. modus enim & forma promiſſionis fuit vt non ſimul ſed temporibus congruis daret deus omnem terram promiſſionis. Exprefſe enim ſcribitur Exo. 23. iſte modus. & aſſignatur ratio quia ſi in principio Deus daret eis vniuerſam terram illam, cum ipſi non ſufficerent ad habitandum & colendum eam, multiplicarentur agreſtia ani-

animalia aduerſus eos. Quia itaq; deus de facto dedit tempore Iofuæ terram ſufficientem populo Iſrael pro tunc, ideo verificatur quod dedit Iſraeli omnem terram quam iurauit ſe daturum. ſubintelligitur enim ſecundum formam & modum promiſſionis. Dataq; eſt à Deo pax in omnes per circuitum nationes. Iuxta Hebr. plus habetur. Et requiem dedit Iehouah eis à circuitu, ſicut omne quod iurauit patribus eorum. Perſpicuum eſt adimpletum eſſe hoc tempore Iofuæ: quoniam terræ non ſubactæ quieſcebant nec moleſtæ erant Iſraelitis. nulliſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt. Iuxta Hebræum habetur. & nõ ſtetit vir in faciebus eorum ex omnibus inimicis ipſorum. Significatur enim non negatio audaciæ ad reſiſtendum, ſed negatio ſubſiſtentiæ inimicorum, non absolute ſed in faciebus Iſraelitarum: hoc eſt. congregu cum Iſraelitis. omnes enim cum quibus prælium fuit, debellati ſunt: cum relictis autem terris non acquiſitis, nõ commiſit prælium Iſrael. & propterea verificatur quod in faciebus eorum nullus inimicorum ſtetit. ſed cuncti in eorum diſionem redacti ſunt. Iuxta Hebræum habetur. omnes inimicos eorum dedit Iehouah in manus ipſorum. Inimici Iſraelis appellantur hoc in loco illi qui egreſſi fuerant ad bellum contra Iſrael. omnes enim iſtos traditos fuiſſe manibus Iſrael perſpicuum eſt. Ne vnum quidem verbum quod illis præſtaturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit: ſed rebus expleta ſunt omnia. Iuxta Hebræum habetur. Non cecidit verbum ex omni verbo bono quod locutus eſt Iehouah domui Iſrael: omne venit. Dicitur ex omni verbo bono, ad differentiam diuinorum verborum ad puniendum Iſraelitas. huiusmodi enim verbum eſt ad malum pœnæ inferendum Iſraeli: & ideo diſtinguitur à verbo bono, hoc eſt collatiuo boni. Multa enim mala comminatus fuerat Deus quæ non executioni mandauerat, ſed bonum omne quod promiſit, venit.

CAPVT XXII.

Vnc vocauit Iehoua Renbenitas & Gaditas & dimidiatum
Tribum Menasſis. Et dixit ad eos: vos cuſtodisti omnia que
 præcepit vobis Moſes ſeruus domini, & obedisti voci meæ
 in cunctis que præcepi vobis. Non reliquiſtis fratres veſtros iam die-
 bus multis vsque in diem hunc: & ſeruasti cuſtodiam præcepti do-
 mini Dei veſtri. Et nunc requieſcere fecit dominus Deus veſter fra-
 tres veſtros ſicut locutus eſt eis: & nunc reuertimini & iſte vobis ad
 E tentoria

tentoria vestra, ad terram possessionis quam dedit vobis Moses seruus domini trans Iarden. Tantum custodiat attentè, vt faciatis mandatum & legem quam praecepit vobis Moses seruus domini, vt diligatis dominum Deum vestrum & ambuletis in omnibus viis eius & seruetis praecepta eius & adheretis ei: & seruiatis ei in toto corde vestro & in tota anima vestra. Benedixitque eis Iehosua: & dimisit eos, abieruntque in tentoria sua. Dimidia autem tribus Menassis dederat Moses in Basan: dimidia vero eius dedit Iehosua cum fratribus eorum trans Iarden ad occidentem. Et etiam cum dimitteret eos in tentoria sua & benediceret eis, dixit ad eos, cum diuitiis multis reuertimini ad tentoria vestra & cum armento multo valde, cum argento & auro & ere & ferro & vestibus multis valde, dimidiate praedam hostium vestrorum cum fratribus vestris. Cuiusmodi tempore Mosis diuisa fuit praeda Madianitarum (vt patet Nume. 31.) ex praecepto Dei ita quod medietas fuit pugnatum & medietas reliqui populi, ita nuptus Iosua mandat quadraginta millibus ex Reube, Gad & Menasse, vt redeuntes ad propria diuidant praedam cum fratribus suis, qui non venerant ad bellum. Reuersi sunt & abierunt filij Reuben & filij Gad & dimidia tribus Menassis à filiis Israel de Silo qua est in terra Chenahan: vt intraret Ghilhad terram possessionis sua, quam obtinuerant iuxta imperium domini in manu Mosis.

Cumq; venissent ad tumulos Iordanis. Iuxta Hebraeum habetur, ad volutabra Iarden quae in terra Chenahan. Regio iuxta Iordanem inutilis ad semina ex hoc quod inuoluitur Iordanis alluione, significatur ultra Iordanem eundo à Ierusalem versus Iordanem, edificauerunt iuxta Iarden altare infinita magnitudinis. Iuxta Hebraeum habetur, altare magni visus, vt ex hoc ipso pateret quod non ad sacrificandum, sed ad videndum eleuatum erat, vt postea declararunt constructores eius. Quod cum audissent filij Israel & ad eos certi nunci detulissent. Interpretis expositoris officio fungitur, nam iuxta Hebraeum habetur tantummodo, Et audierunt filij Israel dice-re: ecce edificauerunt filij Reuben & filij Gad & dimidia tribus Menassis altare in terra Chenahan super Iordanis tumulos contra filios Israel. Iuxta Hebraeum habetur, e regione terra Chenahan ad volutabra Iarden, ad transitum filiorum Israel. Et hinc clarè habetur quod altare hoc edificatum est non in terra Chanahan, sed in terra Rubenitarum, Gaditarum & dimidia tribus Menassis:

Menassis: hoc est trans Iordanem relatiuè ad Ierusalem. terra enim Chanahan est cis Iordanem relatiuè ad Ierusalem. Audieruntque filij Israel, & conuenerunt omne in Silo vt ascenderent contra eos ad pugnam.

ET interim miserunt ad illos in terram Ghilhad, Pinchas filium Elhazari sacerdotis & decem principes cum eo, singulos de singulis tribubus. Deficit hic tota sequens clausula. & vnusquisque caput domus patrum suorum ipsi in millibus Israel. manifestatur enim per hoc quod legati isti fuerunt viri primarii, vt pote capita familiarum patrum suorum: hoc est Iudæ, Simeonis, Aser, Dan, &c. continentium singillatim multa millia hominum in Israel.

Qui venerunt ad filios Reuben & ad filios Gad & ad dimidiam tribum Menassis in terram Ghilhad: locutique sunt ad eos dicendo, sic dixerunt omnis populus domini, quae est ista transgressio qua reliquistis dominum Deum Israel edificantes altare sacrilegum. Superfluit, sacrilegum: & à cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, & vsque in presentem diem macula huius sceleris in vobis permanset, multique de populo corruerunt? Iuxta Hebraeum habetur. An parum nobis iniquitas Pehor qua non sumus mundi vsque in diem istum: & fuit plaga in synagoga domini? In prima loquuntur persona, commune agnoscunt & fatentur peccatum commissum tempore Mosis, allicientibus mulieribus Madianitis & Moabitibus ad cultum Pehor: vt scriptum est Nume. 25. Aiunt autem non esse se mundos adhuc ab illa iniquitate, vel quia reliquiae poenarum adhuc erant, vel (quod potius crediderim) intelligebant diuinam ultionem esse suspensam. & vos hodie reliquistis dominum, & cras in vniuersum Israel ira eius desaniet. Iuxta Hebraeum habetur. Et vos reuertemini hodie ex post Iehouah: & erit, vos rebellabit hodie Iehouah & cras vniuersa synagoga Israel irascetur. Sententia clara est quod propter peccatum vestrum patiemur omnes statim. huiusmodi enim tempus significatur per hodie & cras. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestrae, ratione absentiae tabernaculi domini intercedente flumine: cum secundum veritatem vniuersa terra filiorum Israel ex tabernaculo domini in quacunque tribu moretur, redderetur munda ad diuinum cultum, & seruanda esset munda à superstitionibus & iniquitatibus lege prohibitis.

transite vobis ad terram in qua tabernaculum domini est & habitate inter nos: tantum à domino & consortio nostro non recedatis, edificando vobis altare præter altare domini Dei nostri. Nonne Hachan filius Zerach præterit mandatum domini, & super omnem populum Israel in a incubuit: & ipse vir vnus non perit in iniquitate sua? Ex recentiori factò scripto superius cap. 7. probant quod dixerant: videlicet quod vobis peccantibus omnes patiemur.

Responderuntque filij Reuben & filij Gad & dimidia tribus Menassis: locuti sunt ad principes millium Israel. Fortissimus dominus Deus Israel ipse nouit & Israel simul intelligat. Iuxta Hebræum habetur. El Elohim Iehouah, El Elohim Iehouah ipse sciens & Israel ipse sciet: si in rebellionem & si in præuarcationem in dominum non saluabit nos in die hac. Inuenit Deum testem, bis nominando eum tribus nominibus: pluries declaratis. nominant siquidem Deum ab esse, à Iehouah, à potentia teu fortitudine El, à iudicio auptan seu gubernatione Elohim: vt integritatem suæ fidei profiteantur. & ad certitudinis exaggerationem eadem repetunt profiundo quod ipse nouit qua intentione ædificatum est altare illud, & ex eorum verbis sciet omnis Israël intentionem eorum. Et si ea mēte fecimus vt holocaustum & sacrificium & pacificas victimas super ipsum impoueremus: dominus ipse requirat. & si non ea magis cogitatione atque tractatu vt diceremus: cras dicent filij vestri filiis nostris, quid vobis & domino Deo Israel, terminum posuit dominus inter nos & vos & filij Reuben & filij Gad Iarden fluminis & idcirco partem non habetis in domino. & per hanc occasionem auertent filij vestri filios nostros à timore domini. Putauimus itaque melius & diximus: extruamus nobis altare non in holocausta neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter nos & vos & sobolem nostram vestramque progeniem, vt seruiamus domino. & iuris nostri sit offerre holocausta & victimas et pacificas hostias. Paraphrasis est: nam Hebraicè nihil aliud habetur nisi. ad seruiendum seruitutem Iehouah in faciebus eius in holocaustis nostris & in sacrificiis nostris & pacificis nostris: fatētur enim fecisse altare in testem, ad testificandum quod ipsi quoque additi sunt ad exhibendum seruitutem Deo in facie ipsius Dei: hoc est in tabernaculo Dei ad offerendum coram eo holocausta & c. Et appellant seruire seruitutem concursum cum aliis ad sumptus & quæcunque alia necessaria ad diuinum cultum in tabernaculo Dei. Et nequaquam dicant cras filij vestri filiis nostris non est

vobis

vobis pars in domino. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis. ecce altare domini quod fecerunt patres nostri, non in holocaustum neque in sacrificium, sed vt et estis sit inter nos & vos. Absit à nobis hoc scelus vt recedamus à domino & eius vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta & sacrificia & victimas offerendas præter altare domini Dei nostri quod extructum est ante tabernaculum eius.

Quibus auditis Pinchas sacerdos & principes legationis Israel qui erant cum eo, placati sunt: & verba filiorum Reuben & Gad & dimidia tribus Menassis libentissimè susceperunt. Dixitque Pinchas filius Elhazari sacerdotis ad eos: nunc scimus quod nobiscum sit dominus quoniam alieni estis à præuarcatione hac, & liberastis filios Israel de manu domini. Quemadmodum si peccassent Reubenitæ cum sociis exposuissent populum Israel diuinis iugulis, ita non peccando liberauerunt populum Israel de manu Dei per negationem peccati prouocatiui diuinæ ultionis. Reuersusque est cum principibus à filiis Reuben & Gad de terra Ghilhad ad terram Chenahan ad filios Israel: & retulerunt eis rem. Placuitque sermo cunctis audientibus: & laudauerunt Deum filij Israel, & nequaquam vltra dixerunt vt ascenderent contra eos atque pugnarent, & deleret terram possessionis eorum. Nomen est Elohim: significatur enim quod laudauerunt Deum vt gubernatorem populi. Vocaueruntque filij Reuben & filij Gad altare quod extruxerant testimonium nostrum. Iuxta Hebræum habetur duntaxat. testis. nominauerunt enim altare testis. Et ratio nominis subiugitur. quod dominus ipse sit Deus. Iuxta Hebræum habetur. quia testis ipsum inter nos quod Iehouah ipse Elohim. Officium altaris declarant testificari quod primum essendi principium est iudex & gubernator cultus ab eis.

CAPVT XXIII.

Voluto autem multo tempore postquam dederat dominus pacem Israeli ab inimicis eius in circiuitu Iehosua seniuit, venit in dies. Vocauitque Iehosua omnem Israel, seniores eius & capita eius & iudices eius ac præfectos eius. Si Iosepho creditur annis viginti sex præfuit Iosua populo. & quia anno sexto creditur terminasse bella cum transtulit tabernaculum in Silo, ideo vigesimo anno post quietem à præliis conuocatio ista fuit. nam expressè in hoc dicitur capitulo quod Iosua erat vicinus morti.

Dixitque ad eos, ego senii, veni in dies: vsque vidistis omnia

E iiii que

qua fecit dominus Deus vester cunctis per circumitum nationibus,
 quomodo pro vobis ipse pugnauerit. Et nunc quia vobis forte diuisi-
 rit omnem terram ab orientali parte Iordanis vsque ad mare magnum.
 Aduerte prudens lector, quod nullum interpretem inuenio
 contextum sequentem reddidisse iuxta Hebraicam verita-
 tem. nam Hebraicè hæc scribuntur in prima persona ex ore
 Iosua. Videte feci cadere vobis gentes residuas istas in hereditatem
 tribubus vestris à Iarden & omnes gentes quas feci destruere. & ma-
 re magnum occasum solis. Deinde immediatè sequitur. Et Ie-
 houah Elohe vester ipse faciet impellere eas à faciebus vestris &
 faciet expellere eas à faciebus vestris: & hereditabitis terram ea-
 rum sicut locutus est Iehouah Elohe vester vobis. Hic est contextus
 literæ iuxta Hebraicam veritatem. in qua Iosua monet primum
 quod considerent vniuersas partes terrarum quas ipse fecit
 cadere sub sortibus eorum, distinguendo in tres partes:
 videlicet in gentes residuas, hoc est ad hæc non acquisitas. di-
 stribuerat enim terras earum sub sortibus tribuum Israel, vt
 quâdo acquirerentur non esset eis ad quam tribum spectaret
 ista vel illa pars. secundo autem loco supputat gentes iam de-
 structas: hoc est terras earum quas acquisierant & actualiter
 possidebant. & tertio supputat mare magnum quod est in
 parte Occidentali terræ promissionis. Et appellat mare me-
 diterraneum mare magnum, ad differentiam maris Galilææ
 quod etiam Hebraicè vocatur mare, quanuis secundum ve-
 ritatem sit lacus. Deinde promittit Iosua quod gentes quæ
 supersunt destruendæ, Deus faciet destruere tempore con-
 gruo quia adimplebit verbû suum quod locutus est per Mo-
 sem vobis. Tantum confortamini & estote solliciti. Parui refert qd
 Hebraicè habetur. Et roboramini valde ad custodiendum & ad
 faciendum omne scriptum in volumine legis Moysi, & non declinetis
 ab ea ad dexteram & ad sinistram. Semper Deus per prophetas
 suos apponit pollicitis mandatum seruandi legem: vt intel-
 ligeretur quod si ipsi ponent obicem pollicitis non seruan-
 do legem, sibi ipsis imputent non impleri diuinas promissio-
 nes. Ne postquam intraueritis ad gentes quæ inter vos future sunt.
 Iuxta Hebræum habetur. Non venietis in gentes istas, residuas
 istas cum vobis. prohibetur enim vt non conueniant cum gen-
 tibus residuis adhuc non destructis, sed destruendis iuxta di-
 uinum præceptum, vt nullum ineanat foras cum gentibus
 destruen-

destruendis. iuretis. Ante prohibitionē iuramenti deficit vna
 clausula: videlicet. & in nomine Elohe eorum non facietis recorda-
 ri. Deinde sequitur. & non iurabitis & non seruietis eis, & non
 incuruabimini eis. Quatuor enim prohibentur. primû nomina
 deorum gentium nec reuocare in memoriam: deinde non
 iurare per eorum nomina, quod spectat ad linguam. postea
 non seruire eis, quod spectat ad sacrificia & opera. & demum
 non incuruari eis, quod spectat ad signa venerationis. Sed
 ad hæc eam domino Deo vestro. Iuxta Hebræum habetur. Quod
 si adhærebitis Iehouah Elohe vestro. Et sententia est conditiona-
 lis pendens vsque ad illam conclusionem, vir vnus ex vestris
 persequetur mille. sicut fecistis vsque in diem istum. Verificatur
 hoc de tempore quo præfuit Iosua. affirmat enim Iosua quod
 toto tempore sui principatus vsque in diem illum populus
 adhæserit domino. Et tunc auferet dominus Deus à conspectu ve-
 stro gentes magnas & robustissimas, & nullus vobis resistere poterit.
 Iuxta Hebræum habetur in præterito. Et expulit Iehouah à
 faciebus vestris gentes magnas & fortes, & vobis non stetit vir in
 faciebus vestris vsque in diem istum. continuatur enim senten-
 tia hæc cum immediatè præcedente, videlicet sicut fecistis
 vsque in diem istum. Declarat siquidem Iosua ab experien-
 tia quod quia vobis seruantibus legem vsque in diem istum
 Deus expulit gentes magnas & fortes & nullus bellantium
 potuit subsistere in conspectu vestro, scitote quod in futuro.
 Vir vnus ex vobis persequetur mille: quia dominus Deus vester ipse
 pugnat pro vobis sicut locutus est vobis. hucusque enim pendet
 constructio literæ superioris quod si adhærebitis Iehouah.
 Hoc tantum diligentissimè præcauete vt diligatis dominum Deum
 vestrum. Iuxta Hebræum habetur. Et eritis custoditi valde ani-
 mus vestris, ad amandum Iehouah Elohe vestrum. Quia amor in-
 terna est actio, ideo monet magnam valde adhibendam esse
 curam animorum propriorum ad amandum fontem essendi
 iudicem eorum.

Quod si volueritis gentium harum quæ inter vos habitant er-
 roribus adherere. Iuxta Hebræum habetur. quod si re-
 uertendo reuertemini & adhærebitis residuo gentium
 istarum, residuarum istarum cum vobis hoc est si reuertendo ad
 peccatum conuenietis cum residuis gentibus quæ destru-
 endæ supersunt, contra diuinum præceptum.

Deinde sequitur. & affinitatem contrahetis cum eis, & venietis in eis & ipsi in vobis. mutua enim amicitia conuersatio ac comunicatio significatur, quanuis minus congruè latino sermone. *Iam nunc scitote quod dominus deus vester non eas delebit ante faciem vestram: sed erunt vobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex lateribus vestris.* Superfluit, fouea: sed adiungitur Hebraicè post laqueum & offendiculum tertio loco. & *in flagellum in lateribus vestris.* Quod autem subiungitur. & *in oculis vestris*, Hebraicè habetur. & *in rubos in oculis vestris.* Grosiores spinæ significantur infestæ oculis. Et hæc omnia euentus docuit. nam peccantibus Israelitis & conuenientibus cum gentibus impegerunt in idololatrias earum, & capti sunt in seruitutem, & flagellati sunt, & afflicti valde sicut oculi à spinis cruentati, donec vos disperdat terra hac bona quam tradidit vobis. *Ene ego hodie ingrediar in terra vniuersæ terræ.* Hinc apparet quòd circa finem vitæ sue Iosua hanc monitionem fecit. Quod autem dicit hoc, tanquam præsentem describit propinquam mortem, senectute iam excludente vitâ. & *cognoscetis toto corde vestro & tota anima vestra quòd de omnibus verbis quæ se dominus præstiturum vobis esse pollicitus est vnum non præterierit incassum.* Iuxta Hebræum habetur breuissimè. quòd ex omnibus verbis bonis quæ locutus est Iehouah Elohe vester super vos omnia venerunt vobis, nõ cecidit ex eo verbum vnum. Vulgata editio quibusdam caret, & bonitatem circumloquitur superflue. Iosua enim (vt subiuncta testatur) distinguit verba Dei in bona & mala: & monet eos vt quemadmodum experientia testatur quòd verba bona venerunt omnia, sic sciant quòd venient etiam verba mala si peccauerint. Et erit, sicut venit super vos omne verbum bonum quod locutus est dominus Deus vester vobis, sic adducet dominus super vos omne verbum malum donec disperdat vos de terra bona ista quam dedit vobis dominus Deus vester. Cum transgressi fueritis pactum domini Dei vestri quod præcepit vobis, & inueritis & seruiueritis diis alienis & incuruati fueritis eis: irascetur furor domini contra vos, & peribitis cito de terra bona quam dedit vobis.

CAPVT XXIII.

Congregauitque Iehosua omnes tribus Israel in Sechem: & vocauit seniores Israel, & capita eius & iudices eius ac præfectos eius. Non esse alium conuentum istum in Sechem

Sechem à conuentu præarrato in præcedente capitulo, apparet ex eo quòd inferius subditur quòd in Sechem proposuit populo præceptum & iudicium: hæc enim duo perpicuum est proposuisse Iosua populo in præcedente capitulo. Narrantur autem tanquam distinctæ vocaciones populi hæc & illa, quia secundum veritatem fuerunt duæ vocaciones diuersis diebus iuxta diuersitatem materiæ, sed conuentus fuit vnus: ita quòd in vno eodémque conuentu, altero die vocauit eos ad fœdus ineundum de cultu Dei, altero autem die vocauit eosdem monendo eos ad seruandum præcepta legis & præcipiè ad amandum Deum, proposuitque eis diuina iudicia ad bonum & malum: vt in præcedenti patet capitulo. *seruieruntque in conspectu domini.* Parui refert quòd iuxta Hebræum habetur. Et statuerunt se in facie Elohim. hoc est statuerunt se versus vultibus ad faciem tabernaculi diuini quod erat in Silo. Simile quid habes Numè. 19. in cæremontis vacca rufæ quæ extra castra iugulatur. Iosua siquidem & omnis populus in suis senibus capitibus iudicibus & præfectis congregatus in Sechem, quia longè erant à tabernaculo domini statuerunt se versus anteriorem partem tabernaculi, vt sic supplerent situ quod distantia locorum impediebat. & propterea dicitur quòd statuerunt se in conspectu Elohim.

Dixitque Iehosua ad omnem populum: sic dicit dominus Deus Israel, trans flumem, proculdubio Euphratem, habitauerunt patres vestri ab initio. Legèdum est. à seculo. Et est sensus quod à seculo patrum vestrorum ex quo diuifæ sunt linguæ habitauerunt trans Euphratem. Therach pater Abraham & Nachor. Iuxta Hebræum habetur. & pater Nachor. Ita quòd quanuis dixerit patres vestri, nõ tamen multos sed vnũ duntaxat patrem cõmemorat: videlicet dicendo Therach pater Abraham & pater Nachor. *seruieruntque diis alienis.* Legèdum est. aliis. nam Hebraicè habetur. & seruierunt Elohim aliis. non siquidem significatur quòd seruierunt diis aliis à vero Deo. Et dicendo in numero plurali seruierunt, insinuat quòd non solus Therach, sed etiam aliquis alius auus Israelitici populi seruauit diis aliis. nisi supputetur Nachor inter patres Israelitici populi, pro quanto fuit pater Ribecæ, ex qua originem habuit vniuersus populus Israel. *Tuli que patrem vestrum Abraham de Mesopotamia*

fopotamiae sinibus. Iuxta Hebræum habetur. de trans flumen. quæ regio Mesopotamia appellatur, eò quòd sit in medio Tigris & Euphratis. Et adduxi eum in terram Chanahan. Iuxta Hebræum habetur. & duxi eum in omnem terram Chanahan. Lege Genesim, & inuenies Abraham non solum venisse in terram Chanahan, sed etiam lustrasse eam. multiplicauitq; semen eius & dedit ei Isaac. Illique rursum dedit Iacob & Esau. Iuxta Hebræum scribitur clarè. Et dedit Isaac, Iacob & Esau. ut non sit opus glofa. & dedit Esau montem Schir ad hereditandum ipsum: Iacob autem & filij eius descenderunt in Aegyptum. Misitq; Moysen & Aharon & percussit Aegyptum, multis signis atque portētis. Iuxta Hebræum habetur. sicut feci in medio eius. Summarie comprehendit omnia gesta à Deo in Aegypto non explicando signa, aut miracula. eduxitque vos & patres vestros de Aegypto. Iuxta Hebræum habetur. & postea eduxi vos. Et eduxi patres vestros de Aegypto. Quia multi adhuc superstites erant qui exierant ex Aegypto infantes pueri vel adulescētes intra vigesimum annum, ideo verificatur quo ad illos & eduxi vos: relatiuè autem ad natos in deserto verificatur, & eduxi patres vestros. & venistis ad mare: persecutiq; sunt Aegyptij patres vestros cum curribus & equitatu vsque ad mare rubrum. Clamauerunt autem ad dominum, & posuit tenebras inter vos & Aegyptios. Clarè scribitur hęc quæ subintelligendum relictum est Exodi decimo quarto, videlicet quòd obscuritas fuit inter Aegyptios & Israëlitas in transitu maris rubri. adduxitque super eos mare & operuit eos, & viderunt oculi vestri qua fecerim in Aegypto: & habitastis in solitudine diebus multis. Introduxitque vos in terram Emoræi qui habitabat trans Iardem: cumque pugnarent contra vos tradidi eos in manus vestras & possedistis terram eorum, atque interfecistis eos. Iuxta Hebræum habetur. & destruxi eos à faciebus vestris. Sibi ipsi attribuit Deus deletionem Emoræorum. Surrexitque Balac filius Chibor rex Moab, & pugnavit contra Israel. Questio de verificatione huius sententiæ est: quia Deuterono. cap. secundo: narratur tum inhibitiō diuina pugnandi contra Moabitæ & Hammonitas, tum quòd Moabitæ dederunt Israël transitum & alimenta: quomodo ergo verificatur quòd rex Moabitarum pugnavit contra Israël? Solutio est quòd rex Moabitarum pugnavit, hoc est bellum inchoauit, non ab armis, sed à maledictione prophētica per Bilham. Ita quòd subiuncta

subiuncta verba. Et misit & vocauit Bilham filium Behor ad maledicendum vos. intelligenda sunt expositiuè: hoc est subiuncta ad exponendum bellum quo pugnavit rex Moabitarum aduersus Israel. Non est itaque hic sermo de pugna armati exercitus in executione, sed de pugna inchoata ab attemptata maledictione per Bilham: & propterea non aduersantur hęc scriptis in deuteronomio. Et ego nolui audire eum. Iuxta Hebræum habetur. Et nolui audire Bilham. Vbi clarè patet animus Bilham ad maledicendum populo Israel promptus, imò supplex: quod in libro numeri non clarè habetur, benedixitq; benedicendo vobis, & liberauit vos de manu eius.

Transiistisq; Iardem & venistis ad Iericho, pugnaveruntq; contra vos viri ciuitatis eius. Iuxta Hebræum habetur. & pugnaverunt contra vos heri Iericho. Et statim subditur. Emoræus & Perizæus & Chenanæus & Chithæus & Ghirgaseus & Chineus & Iebuseus. Obscura est litera: & anceps an sit sermo de pugna post captam Iericho, an etiam de pugna in ipsa Iericho. Et eo ampli⁹ augetur difficultas, quia Iericho habebat heri propriū (regem scilicet quem interfecit Iosua) nec vnquam Iericho pugnavit contra Israel. Solutio est quòd sermo est de bello quo pugnaverunt aduersus Israel nationes istæ post captam Iericho tanquam vltiores Iericho. hoc enim significatur secundū planum literæ sensum, dicendo quod contra Israel pugnaverunt heri Iericho. Emoræus & Perizæus & c. est enim sensus quod tanquam heri Iericho pugnaverunt aduersus Israel. Et per hoc narratur causa moti belli ab istis nationibus contra Israel: videlicet quia erant tanquam heri Iericho, quia erant tanquam patroni causæ Iericho. Et ratio (vt reor) fuit quia confederati erant cum Iericho. & tradidi eos in manus vestras. Misitq; ante vos scabrones & eiecit eos de locis suis. Iuxta Hebræum habetur. Et misit ante vos vespam & expulit eos à faciebus vestris, duos reges Emoræi: non in gladio tuo & non in arcu tuo. Quod tacitum fuit tam Nu. 21, quàm deute. 2. & 3. de istis vespis suppletur hęc. Nec est sensus quòd multitudo istarum vesparum sic pugnaverit vt excluderet gladios filiorum Israel: sed quòd præcipua ratio victoriæ non fuit gladius aut arcus militum Israelis, sed multitudo horum animalium, quæ vespè appellatur quia similia vespis creduntur. Variis enim modis monstratur Deus in diuersis locis se pugnare pro Israel. nam contra Emoræos vespis, contra Iericho

cho sono tubarum, contra exercitum quinq; regum lapidibus grandinum, contra exercitum vero reliquorum regum mora solis in caelo se pugnare manifestavit. Deditq; vobis terram in qua non laborastis & civitates quas non edificastis, & habitastis in eis: vineas & oliueta quae non plantastis comedistis.

Nunc ergo timete dominum, & seruite ei perfecto corde atq; verissimo. Iuxta Hebraeum habetur in perfectione & in veritate. Duas condiciones exigit: seruitutis diuinae, alteram veritatis, excludendo omnem fictionem omnemq; hypocrisim: alteram perfectionis, excludendo omnem diminutionem vt integre seruetur lex diuina quo ad omnia. & auferre deos quibus seruerunt patres vestri in Mesopotamia & in Aegypto & seruite domino. Quaestio oritur: quia in praecedenti capitulo dixit Iosua sicut fecistis vsq; in diem istum, loquens de populi adhaesione ad Deum. si enim omnibus diebus Iosue & haeserat populus Deo, incogruè monetur populus vt separet a se deos quibus seruerunt patres eorum in Mesopotamia & in Aegypto. Solutio est vel quod Iosua dubitabat aliquod simulachrum ex Mesopotamia aut Aegypto occultè seruari apud aliquem, vel est sermo de separatione ab animis, ne sint affecti ad imitandum patres suos quo ad cultum deorum. Cum vtroque autem sensu stat veritas supradictorum verborum, quod populus tam communiter quam priuatim non coluit palam nisi verum Deum toto tempore quo praefuerat Iosua. Si autem malum vobis videtur seruire domino, elegite vobis hodie cui seruatis, an diis quibus seruerunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Emoraeorum in quorum terra habitatis. Non ad significandum libertatem licitam sed ad prouocandum vt ex libero arbitrio eligant seruire Deo dicuntur haec verba. ego autem & domus mea seruiemus domino. Responditq; populus & ait: absit a nobis vt relinquamus dominum & seruiamus diis alienis. Legendum est. diis aliis, proculdubio a Deo vero. Quia dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de terra Aegypti, de domo seruitutis: fecitq; videribus nobis signa in caelestibus, & custodiuit nos in omni via per quam ambulauimus & in cunctis populis per quos transiuimus. Et eiecit dominus omnes populos, Emoraeum habitatore terre quam nos intrauimus. Legendum est. & Emoraeum habitatore terre a faciebus nostris. Loco cuius vulgata editio habet, quam nos intrauimus. seruiemus igitur domino, quia ipse est Deus noster. Dicitio interpretata Deus est nomen Elohe. seruiemus inquitur fonti essendi.

di, quia ipse est gubernator noster.

Dixitq; Iehosua ad populum: non poteritis seruire domino: Deus enim sanctus & fortis emulator est. Iuxta Hebraeum habetur non poteritis seruire Iehouah, quia Elohim sancti ipse: el emulator ipse. In plurali numero scribitur Elohim sancti: & (vt in principio Genesis diximus, & saepe textus Moysi comprobatur) modus loquendi venerabiliter ratio fuit appellandi Deum tam nomine Elohim quam nomine Adonai in numero plurali: sunt enim haec nomina communia Deo & creaturis: & consueuerat in plurali numero vt eis nominando honorabiliter suos principes. Et iuxta hunc loquendi morem (vt pote honorabilior vide gene. c. i. cap.) nominant etiam Deum dicendo in numero plurali quod ipse est Elohim sancti: non intendentes per hoc significare quod ipse esset multi iudices sancti, sed honorabiliter nominare pluraliter, cuius signum est quod pronomine vtitur singulari. Et intendit Iosua per haec verba proponere populo rationes difficili persequerantur in cultu summi Dei, tum ex eo quod ipse est iudex mundus, ac per hoc iustitiam exercens contra immundos, tum ex eo quod ipse est fortis emulator: ac per hoc impatiens consortij alterius Dei & potens ad vindictam, propter quod subditur. non ignoscet rebellioibus vestris & peccatis vestris. Si dimiseritis dominum & serueritis Deo alieno conuertet se & malefaciet vobis & euertet vos postquam benefecerit vobis. Dixitq; populus ad Iehosua: non vt loqueris erit, quia domino seruiemus.

Et dixit Iehosua ad populum, testes estis in vobis quod vos elegistis vobis dominum vt seruiatis ei. Ipsosmet rogat testes in seipsis. & dixerunt testes. Nunc ergo, ait, auferre deos alienos de medio vestri. Iuxta Hebraeum habetur. Et nunc facite separare Elohe alienos qui in medio vestri. Intellige hoc mandatū propter cautela si aliquod simulachrum occultatum esset vel potius relatiue ad animos. vnde & subditur quod inclinent corda ad verum Deum, & nulla subiungitur responsio aut executio de eiectione simulachrorum. Signum enim est quod de separatione ab animis erat sermo: alioquin saltem secundo momenti hoc Iosua respondissent aliquid de hoc. Et scito quod dicitio interpretata alienos, non plene redditur. significat enim alienum in abstracto: acti dici liceret deos extraneitatis. Et simile quid habetur Deut. 31. Et potest intelligi reflexe super ipsos deos: vt describantur quod sunt dii non ad proprium hominis bonum, sed

fed ad ext taneū à salute humana. & ideo nominantur Elohē extraneitatis tam à Deo ibi alloquente Mosē, quam à Iosua hīc alloquente populū. & *inclinate corda vestra ad dominum Deum Israel. Dixitq; populus ad Iehosua: domino Deo nostro seruiemus & voci eius obediemus. Percussitq; Iehosua in die illo scelus deficit: populo.* Ad confirmandū & renouandum ex parte populi fœdus olim initum cum deo, fecit hoc Iosua propter instabilitatē populi. & *proposuit ei præcepta atq; iudicia in Sechem.* Hinc diximus quod vocatio scripta in præcedenti capitulo fuit etiam in Sechē. in illa enim vt declaratū est, proposuit populo præceptum atq; iudicium dei.

Et scripsit Iehosua omnia verba hæc in libro legis domini. Tanquā appēdicem memoriā, scripsit Iosua in eodē volumine in quo scripta erat lex domini renouationē fœderis. vt quibus comunicaretur exēplar legis, simul etiā comunicaretur renouatio fœderis cuiusq; lapidē grandē. Non sat fuit Iosua scribere hanc renouationē fœderis, sed lapidē grandē erexit in testē renouati fœderis etiā nescientibus legere ad perpetuā rei memoriā. *posuitq; cū subter quercū quæ erat in sanctuario domini.* Iuxta Hebræum habetur. & *fecit erigere cum ibi sub arbore quæ in sancto Iehouah.* Aduerte aduerbium locale, ibi, vt manifestē perpendas quod ibi (proculdubio in Sechem) erectus est lapis iste grandis. Nec in litera Hebraica habetur quercus, sed nescio quæ arbor infructuosa: & propterea nomine cōmuni arbor appellatur à nobis Hebraicē enī habetur ela. Et idem nomē scribitur. Gene. 35. nominādo arborē sub qua Iahacob suffodit simulachra Deorum. & propterea eandem ego arborē intelligo fuisse hanc sub cuius vmbra Iosua erexit lapidē istum, & sub cuius terra Iahacob sepeliuit simulachra deorū. & propterea hanc arborē quæ perspicuum est ex Genesi fuisse in Sechem, nominatam fuisse sanctā Iehouah. Ita quod ad describendū hanc arborem fuisse illam quæ sanctificata fuit à Iahacob ad ignominiam deorum, scribitur quod erexit lapidē sub arbore quæ in sancto Iehouah: hoc est quæ sanctificata est Iehouah ob sub ea posita idola à Iahacob patriarcha. vt vnus atq; idē locus qui testis erat abdicatorum idolorum tempore Iahacob, esset quoque testis renouati fœderis per filios Israël quod penitus abdicauerint à se cultum idolorum & elegerint seruire summo deo. *Dixitq; Iehosua ad totū populū: et lapis iste erit vobis in testimonium quod*

quod audieritis omnia verba domini quæ locutus est vobis, ne forte postea negare velitis & mentiri domino Deo vestro. Iuxta Hebræum habetur. quia ipse audiuit omnia dicta Iehouah quæ locutus est nobiscum: & erit in vobis in testimonium, ne quādo mētiāmini in Elohe vestro. Metaphorico sermone attribuitur lapidi quod ipse audiuit dicta dei ad Iehosua & populū. Et est sensus quod lapis iste erit testimonium tanquā si audisset non solū verba nostra, sed etiam verba dei nobiscum. Cautē autem locutus est Iosua non dicēdo quod lapis iste audiuit verba nostra sed quod audiuit dicta dei nobiscum: eō quod omnes creaturæ obediunt deo tanquā si audirent mandata eius. lapidem itaq; tanquā consciū diuinorum dictorum ratione summe obedientie ad deum acsi audiret accommodat in testimonium. *Et scripsit Iehosua populū, vnumquemque in hereditatem suam.*

ET fuit post hæc verba, mortuus est Iehosua filius Nun seruus domini filius centum & decem annorum. Sepelieruntq; eum in terrā possessionis suæ. Legendū est. hereditatis suæ. apposituē enī adiungitur. in Thimnath Serach. Nomen est ciuitatis quæ olim data fuerat Iosua. quæ est in monte Ephraim, ab aquilone montis Ghahus. Et seruiuit Israel domino omnibus diebus Iehosua & omnibus diebus seniorum qui longo vixerūt tempore post Iehosua: & qui nouerant omnia opera domini quæ fecit Israel. Annotabis hæc duo tempora (videlicet Iosua & senum qui nouerant opera dei) propter intelligentiam historiarum libri sequentis.

Ossa quoque Ioseph quæ ascendere fecerūt filij Israel ex Aegypto, sepelierunt in Sechem in parte agri quam emerat Iahacob à filio Chamor patris Sechem centum nouellis ouibus, Iuxta Hebræū habetur. centum nummis. quantum autem valeret nummus vnus nescimus. & fuerunt filij Ioseph in hereditatem. Elbazar quoque filius Aharon mortuus est: & sepelierunt eum in Ghibhath, Pinchas filij eius, quæ data est ei in monte Ephraim. Quāuis dictio Ghibhath significet collem, pro proprio. tamen nomine loci dati Pinchas in monte Ephraim hīc poni videtur. Et sic finitur liber Iosue. Romæ die. XXI III. Iunij. M. D. X X X I.

COMMENTARIORVM THOMAE DE

Vio Caietani, Cardinalis sancti

Xysti in Iosua,

FINIS.